

KONFERENSIYALAR COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**XI RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

DEKABR, 2025



ELEKTRON NASHR:
<https://konferensiyalar.com>

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

**XI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYASI MATERIALLARI**

2025-yil, dekabr

TOSHKENT-2025

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XI Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
1-jild, 11-son (dekabr, 2025-yil). – 92 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2025-yil, 15-dekabr

Mas'ul muharrir:
Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi XI Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan. Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Scienceproblems team, 2025-yil
© Mualliflar jamoasi, 2025-yil

MUNDARIJA

TEXNIKA FANLARI

Xalilov Oybek, Axadova Diёra

ТРАНСФОРМАЦИЯ МЕТРОЛОГИЧЕСКИХ СИСТЕМ И ИННОВАЦИОННЫЕ МЕХАНИЗМЫ
УСИЛЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ МЕТРОЛОГИЧЕСКОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ 5-14

TARIX FANLARI

Narimov Asadbek

XIVA XONLIGINING XVIII–XIX ASRLARDAGI TASHQI SIYOSATI 15-17

IQTISODIYOT FANLAR

Murtazayev Isabek

SAMARQAND VA NAVOIY VILOYATLARINING MINTAQAVIY SALOHİYATI HAMDA TARMOQ
STRUKTURASINING SHAKLLANISH XUSUSIYATLARI 18-21

Pulatov Dilshod, Son Evgeniya

MEDIUM TERM BUDGETING AS A LINK BETWEEN WIDE FISCAL POLICY PURPOSES AND
BUDGETING 22-25

Маджитова Лолахон

ПЕРСПЕКТИВЫ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ ТРАДИЦИОННЫХ ФИНАНСОВЫХ ИНСТИТУТОВ И
ФИНТЕХ-СТАРТАПОВ 26-30

FILOLOGIYA FANLARI

Ubbiniyazova Jamila

EPIK QAXRAMON TABIATINING DUALLIGI (QORAQALPOQ XALQ DOSTONI «ALPAMIS»
MISOLIDA) 31-34

Хакимова Дилдора

БИЛИНГВИЗМ В МНОГОЭТНИЧНЫХ РЕГИОНАХ УЗБЕКИСТАНА: САМАРКАНД–БУХАРА–
ТАШКЕНТ КАК СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ МОДЕЛИ 35-38

Matmurodov Xojimurod

REY BREDBERINING MARSGA HUYUM ASARI BILVOSITA TARJIMASIDA RANG NOMLARINING
TAHLILI 39-42

Muzaffarov Javlon

JON TOLKIN IJODIDA GERMAN VA SKANDINAV EPOSI KUCHI VA TA'SIRI 43-46

YURIDIK FANLAR

G'ulommamatova Parvina

KRIPTO-AKTIVLAR ORQALI PUL YUVISHGA QARSHI KURASH: XALQARO HUQUQIY
MEXANIZMLAR 47-52

Normurodova Behro'za

IJTIMOY TARMOQLARDAN RAQAMLI DALIL TO'PLASHDA FOYDALANUVCHI HUQUQLARI VA
DAVLAT MANFAATLARI TO'QNASHUVI: XALQARO-HUQUQIY JIHATLAR 53-59

Караходжаева Окилахон

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМ ПАРЛАМЕНТСКОГО КОНТРОЛЯ 60-63

PEDAGOGIKA FANLARI

Haqiqatbekov Zafarbek

OLIY TA'LIM TIZIMIDA TALABALAR SOG'LIG'INI SAQLASHDA PSIXOLOGIK MASLAHAT VA
PEDAGOGIK TRENINGLARNING ROLI 64-68

Rustamova Shoxista

TALABALAR TADQIQOT KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA ONLAYN ILMIY
LOYIHALAR TAJRIBASI 69-73

Turaxodjayeva Zulxumor

RAQAMLI HIKOYACHILIK (DIGITAL STORYTELLING) ASOSIDA AXLOQIY TARBIYA: SINFDAN
TASHQARI FAOLIYATDA QO'LLASH 74-76

Butayev Norbek

ZAMONAVIY YONDASHUVLAR ASOSIDA TALABALARNING MUHANDISLIK
KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH 77-80

Jonibekova Mehriniso

REFLECTIVE PRACTICE AS A WAY OF DEVELOPING THE PROFESSIONAL IDENTITY OF
TEACHERS 81-83

TIBBIYOT FANLARI

Нурмаматова Нугина

ОСОБЕННОСТИ РАННЕЙ ДИАГНОСТИКИ АФФЕКТИВНЫХ РАССТРОЙСТВ ПРИ
ДЕМЕНЦИИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ И КЛИНИЧЕСКИЙ ВЗГЛЯД 84-86

PSIXOLOGIYA FANLARI

Rahmatullayeva Mushtariy

IJODIY FIKRLASH VA AQLIY INTELLEKT MODELINING UMUMIY XUSUSIYATLARI 87-91

REY BREDBERINING MARSGA HUJUM ASARI BILVOSITA TARJIMASIDA RANG NOMLARINING TAHLILI

Matmurodov Xojimurod Abdusharif o'g'li

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti
Urganch, O'zbekiston

Annotatsiya. Mazkur maqola Rey Bredberining “Mars solnomalari” asarida rang nomlarining qo'llanilishi va uning o'zbek tiliga bilvosita tarjimasini qiyosiy tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqotning asosiy maqsadi rangning roman dunyoqarashini shakllantirishdagi rolini aniqlash hamda uni muallifning individual uslubini belgilovchi muhim ko'rsatkich sifatida yoritishdan iborat. Tahlil materiali sifatida asl matn va tarjima matndagi rangni ifodalovchi leksik birliklar tanlangan bo'lib, ularning struktur-semantik tashkiloti va qo'llangan tarjima usullariga alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqotda komponent tahlili, kontekstual va qiyosiy tahlil usullari, shuningdek, statistik metodlar va uzluksiz tanlab olish usuli qo'llanildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, Bredberining rang nomlari nafaqat bevosita nominativ birliklar sifatida, balki asar poetikasining muhim unsurlari sifatida ham faoliyat yuritib, uning uslubiy o'ziga xosligini ta'minlaydi. Asarda markaziy mavzular bilan chambarchas bog'liq bo'lgan o'ziga xos xromatik palitra shakllanadi va u har ikkala variantda ham takrorlanuvchi ranglar triadasi orqali ifodalanadi. Rang belgilarining ifodalanishi otlar, sifatlar, fe'llar, sifat-doshlar hamda ko'p so'zli birikmalar orqali amalga oshiriladi; bunda yashirin qiyoslashlarga asoslangan obrazli “obyekt” rang nomlariga alohida e'tibor beriladi. Amir Fayzullaning bilvosita tarjimasida rang komponentlari ishtirokidagi qiyosiy konstruksiyalarning ustunligi tarjimonning xromatik nozikliklarni aniq yetkazishga intilganini ko'rsatadi. Bredberining original rang nomlarini tarjima qilish strategiyalariga umimlashtirish, modulyatsiya, kompensatsiya, konkretlashtirish, leksik kengaytirish, tushirib qoldirish hamda tavsifiy tarjima usullari kiradi. Mazkur tadqiqot natijalari rang terminologiyasini badiiy diskursning uslubiy jihatdan belgilangan muhim komponenti sifatida chuqurroq anglashga xizmat qiladi hamda qiyosiy tilshunoslik, badiiy matn tahlili va tarjimashunoslik sohalari uchun nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: rang maydoni, rang nomlari, ikkilamchi ranglar, rang xususiyatlari, so'zma-so'z tarjima, muallif uslubi.

ANALYSIS OF COLOUR NAMES IN AN INDIRECT TRANSLATION OF RAY BRADBURY'S THE MARTIAN CHRONICLES

Matmurodov Khojimurod Abdusharif ugli

Urgench State University named after Abu Rayhan Biruni
Urgench, Uzbekistan

Annotation. This article offers a comparative study of the use of color names in Ray Bradbury's *The Martian Chronicles* and its indirect translation into Uzbek. The purpose of the research is to determine the role of color in shaping the novel's worldview and to highlight its significance as a marker of the author's individual style. The material of analysis includes colour lexemes in both the original and the translated text, while the focus is placed on their structural-semantic organization and the translation techniques applied. The study employs component, contextual, and comparative analysis, alongside statistical methods and continuous sampling. Findings demonstrate that Bradbury's colour designations function not only as direct nominative units but also as essential elements of the novel's poetics, contributing to its stylistic distinctiveness. The narrative develops a specific chromatic palette, closely tied to central themes of the novel, primarily represented by the recurring colour triad in both versions. Colour attributes are expressed through nouns, adjectives, verbs, participles, and multi-word combinations, with particular attention given to figurative “object” colour nominations involving implicit comparisons. In Amir Fayzulla's indirect translation, a notable preference for comparative constructions with colour components reflects the translator's effort to render chromatic nuances with precision. Special emphasis is placed on strategies of translating Bradbury's original colour nominations, including generalization, modulation, compensation, concretisation, lexical expansion, omission, and descriptive translation. The results of this study contribute to a deeper understanding of color terminology as a stylistically marked component of literary discourse and hold relevance for comparative lexicology, literary text analysis, and translation studies.

Key words: colour space, colour names, secondary colours, colour characteristics, translation transformation, author's style.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ydif-y2025v1i11/n08>

Milliy-madaniy o'ziga xoslikni ifodalash va muallifning o'ziga xos uslubining xususiyatlari nuqtai nazaridan rang lug'atini o'rganish zamonaviy tilshunoslikning eng dolzarb sohalaridan biridir. Rangni bildiruvchi lug'at, dunyoqarashning ajralmas qismi sifatida, rang idrokining o'ziga xos xususiyatlari etnik lingvistik ongda aks ettirilgan jarayonni namoyish etadi. Shuning uchun, "Rang atamalarini o'rganishning asl ma'nosi ularni milliy madaniyatlar va tillarning asl tashuvchisi va vositasi sifatida tan olishdadir" [6; 28-31 b.]. Ushbu tadqiqotning dolzarbligi ranglar lug'atini lingvomadaniy nuqtai nazardan o'rganishga ilmiy qiziqishning ortib borayotgani va muallifning individual uslubining xususiyatlarini aniqlash va uning lingvistik dunyoqarashining universal va noyob xususiyatlarini kashf etish uchun badiiy matnlardagi ranglar makonini qiyosiy tadqiqotlar o'tkazishning muhimligidan kelib chiqadi. Ushbu ishning maqsadi muallifning individual uslubining tarkibiy qismi sifatida asarning rang dunyoqarashining o'ziga xos xususiyatlarini aniqlashdir. Ushbu maqsadga erishish uchun tadqiqotda komponent, kontekstual va qiyosiy matn tahlili, statistik usullar va uzluksiz namunalar olish usullari qo'llaniladi. Turli tilidagi materiallaridan foydalangan holda dunyoning lingvistik-rangli manzarasini tasvirlash tamoyillari rang leksemalarining semantik tuzilishi [1; 288 b.] va ularning psixolingvistik xususiyatlarini o'rganishga bag'ishlangan asarlarda keltirilgan [2; 178 b.]. XIX va XX asr ingliz adabiy matnlarining lingvistik va rang makonlari obyekt rang nominatsiyalarining o'ziga xos xususiyatlarini, shuningdek, rang idrokining lingvistik va o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash nuqtai nazaridan qiyosiy tavsiflash obyektiga aylandi. R. Bredberining badiiy olamidagi an'analar va yangiliklar, yozuvchi ijodini turli qadriyatlarga ega madaniyatlar to'qnashuvi nuqtai nazaridan tahlil qilish, muallif uslubining shakllanish jarayonlarini retseptiv poetika va sotsiomadaniy dinamika nuqtai nazaridan tahlil qilish, "Marsga hujum" romanini ramziy distopiya sifatida talqin qilish va uning zamonaviy adabiy kontekstdagi mavqeini aniqlash xorijiy adabiy tanqidda bir necha bor tadqiqot obyektiga aylangan [4; 264 b.]. Tadqiqot uchun manbalar R. Bredberining "Mars solnomalari" (1950) romanining matni va uning Amir Fayzulla tomonidan o'zbek tiliga tarjimasi (2016) edi. Asarda muallifning dunyo haqidagi tasavvurini ifodalovchi juda ko'p rang belgilari mavjud. Shuning uchun R. Bredberi romanida ishlatilgan rang atamalari majmuasining lingvistik tavsifi muallifning o'ziga xos uslubining ajralmas qismi sifatida dolzarbdir. Rang lug'atining stilistik xilma-xilligi uning muayyan kontekstlarni tushunish uchun muhim bo'lgan assotsiativ va ramziy ma'lumotlarni yetkazish qobiliyati bilan izohlanadi. Tadqiqotning qiyosiy jihati bizga tarjimada rang lug'atini yetkazish usullarini ham, o'zbek va ingliz rang dunyoqarashlari va individual tarjima strategiyalaridagi milliy va madaniy farqlar bilan bog'liq rang atamalarining semantikasidagi o'zgarishlarni ham aniqlash imkonini beradi.

Mars solnomalarining rang maydoni

Rey Bredberining Amerikaning klassik apokaliptik ilmiy-fantastik romani "Mars solnomalari" insonlar tomonidan Marsni mustamlaka qilish haqidagi tematik hikoyalarga asoslangan bo'lib, yadroviy urush tahdidi va irqiy kamsitish va senzura qarshi kurash kabi

ijtimoiy ahamiyatga ega masalalarni ko'rib chiqadi. Badiiy dunyoqarash ichidagi rang nyanslarining tavsifi rangning yetarliligi yoki yetarli emasligi ma'nosiga ega bo'lgan mos keladigan sifatdoş affiksleri -ish orqali ifodalanadi: sarg'ish, ko'kish.

Ikkilamchi rang nominatsiyalarining strukturaviy xususiyatlari

Asl "Mars solnomalari" romani va uning o'zbekcha tarjimai murakkab rang nomlarining katta qatlamini o'z ichiga oladi, bu muallifning niyatlarini ham, rang nyanslarini yetkazish uchun qo'llanilgan tarjima strategiyalarini ham aks ettiradi:

1) rang xususiyatlarining intensivligini ifodalovchi murakkab rang nominatsiyalari: matted yellow (1), pale blue (1), pale white (1), soft brown (1), sharp yellow (1), dark blue (2), hot blue (1) / och sariq (1);

2) qiyosiy-maxsus ma'noga ega ranglarning ikki komponentli nomlari: blue-black (1), gray-red (1), orange-and blue (1), red-yellow (1);

3) Rang leksemalarini ma'lum bir reallik nomlari bilan birlashtiruvchi birikmalar. Ingliz tiliga xos bo'lgan bunday lingvistik birliklar "Mars solnomalari" ning asl matnidagi rang maydonining ifodali xususiyati hisoblanadi. Ushbu turdagi murakkab rang nominatsiyasi ma'lum bir reallikni bildiruvchi quyidagi komponentlarni o'z ichiga oladi: tabiiy obyektlarning nomlari - moon-white (1), moon-colored (1), cinnamon-dusty (1); minerallar yoki kimyoviy elementlarning nomlari - blueagate (1), jade-green (1); iodine-colored (1); somatizmlar - blue-throated (1), candy-cheeked (1), golden-eyed (1), red-eyed (1), white-limbed (1), yellow-limbed (1); dengizchilik atamaları - blue-sailed (1); oziq-ovqat mahsulotlarining nomlari - pepper-gray (1). Yuqorida aytib o'tilgan obyekt rang nominatsiyalari ranglarni idrok etish bilan bog'liq badiiy tasvirlarning eng realistik tarzda qayta tiklanishiga hissa qo'shadi. R. Bredberi romanidagi rang-barang xususiyatlarni ifodalash uchun rangning statik atributini anglatuvchi otlar, shuningdek, ma'lum bir rang dinamikasini aks ettiruvchi fe'llar va sifatdoşlar qo'llaniladi. Asl matnda otlarning ishlatilishiga oid misollar keltirilgan *blackness, blonde, darkness, fire, flame, gloaming, mist, twilight, darken, darkening, charred, misted, moonsilvered, pinking, reddening, ruby-rimmed, rubystudded* va boshqalar. Asarning o'zbekcha tarjimada oqlik, sarg'ishlik, qorong'ulik, olov, alanga, kulranglik, qorong'ulik, zulmat, qoralik otlari; yashil rangga aylanish, binafsha rangga aylanish, oqarish, pushti rangga aylanish, kumush rangga aylanish, ko'k rangga aylanish, qorayish fe'llari; qoraygan, qizargan kabi sifatdoşlar qayd etilgan.

Rang nomlarini tarjima qilishda tarjima o'zgarishlari

Shuni ta'kidlash kerakki, "koloristik lug'atning qiyosiy va tarjimaviy tavsifida tarjimaning ekvivalentligini tahlil qilish funktsional-vaziyat mazmunini tarjima qilishda ham, lingvistik birliklar semantikasini uzatishda ham katta ahamiyatga ega" [7; 152-161 b.]. Ranglar lug'atining so'zma-so'z tarjimalari "Mars solnomalari" ning quyidagi kontekstida keltirilgan: the green trees / yashil daraxtlar [5; 304 b.].

Xulosa

Rey Duglas Bredberining "Mars solnomalari" romani asarning asosiy mavzulari bilan bog'liq va oq, qora va ko'k kabi asosiy ranglar bilan ifodalangan o'ziga xos ranglar palitrasiga ega [3; 271 b.]. Romanning ingliz va o'zbek tillaridagi matnlarida oq rang va uning aksariyat soyalari ustunlik qiladi. Oq rang (kunning rangi) poklik, ilohiylik, olijanoblik va solihlik bilan bog'liq, ammo salbiy semantikani (sovuqlik, bo'shlik, noaniqlik, o'lim) ham ifodalashi mumkin. Ko'pincha, oq rangning ko'plab soyalari qahramonlarning portret xususiyatlarida va

landshaftlarning tavsiflarida qo'llaniladi. O'zbek va ingliz rang dunyoqarashlarida qora rang salbiy semantikaga ega. "Mars solnomalari" romanida qora rang dahshatli atrofdagi dunyo, o'lim va zulmatning rangidir. Moviy (osmon rangi) ikkala tilda ham ijobiy ma'noga ega; aksariyat Yevropa xalqlari uchun u birlik va erkinlik bilan bog'liq. Shuningdek, u ilohiylik, sir va qayg'uni ramziy qilishi mumkin. Romanda bu rang atamasi Mars osmonini, tog'larni, tepaliklarni, daryolarni, Mars qumini va kemalarini tasvirlash uchun ishlatiladi va haqli ravishda ustuvor ranglar ro'yxatiga kiritilgan.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Bakhilina, N. B. (1975). История цветообозначений в русском языке [History of a Color Naming in Russian Language]. Moscow, Nauka. 288 p.
2. Berlin, B., Pay, K. (1969). Basic Color Terms. Berkley and Los Angeles, University of California Press. 178 p.
3. Bradbury, R. D. (1950). The Martian Chronicles. Garden City, Doubleday. 271 p.
4. McMillan, G., Palumbo, D. E., Sullivan, C. W. III. (2013). Orbiting Ray Bradbury's Mars: Biographical, Anthropological, Literary, Scientific and Other Perspectives. McFarland. 264 p.
5. Rey Bredberi. Marsga hujum. Amir Fayzulla tarjimasi. Yangi Asr Avlodi nashriyoti. 304 bet.
6. Кульпина, В. Г. Теоретические аспекты лингвистики цвета как научного направления сопоставительного языкознания : автореф. дис. ... д-ра филол. наук / Кульпина В. Г. – М., 2002. – 31 с.
7. Соколова Е. Н. ЛЕКСИКА ЦВЕТА В «МАРСИАНСКИХ ХРОНИКАХ» Р. БРЭДБЕРИ. PHILOLOGICAL CLASS. Vol. 28. No. 2. 152-161 p.

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

XI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI

2025-yil, dekabr

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
X Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
1-jild, 11-son (dekabr, 2025-yil). – 92 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2025-yil, 15-dekabr

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2025-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2025-yil.